

Frances Farmers tragiske skæbne

Med udgangspunkt i bogen »Shadowland« beretter Niels Jensen om en Hollywood-skuespillerinde, der efter succes i trediverne blev et offer for fyrrernes sorte reaktion

I billedbøger fra den filmiske højglansperiode i trediverne og fyrrerne finder man portrætter af Frances Farmer. Kølig, statelig og uantastelig. Den lady var ingen tramp. Men hvad blev der egentlig af hende, og hvem var hun?

De spørgsmål har en Seattle-journalist ved navn William Arnold besvaret i en ny bog, »Shadowland«, der er ligeså uheldssvanger, skæbneladet og mørk som mange af de efterkrigstidens paranoide, psykologiske gysere, i hvis periode dens sorteste kapitler foregår. Man tror ikke sine egne øjne mens man læser, men man bliver ved til den bitre ende.

Frances Farmer kom til verden i Seattle den nittende september 1914. Faderen var en venlig men lidet duelig mand med venstreorienterede sympatier. Det var moderen, der havde foden på hjemmet og et hjerte, der brændte for de nationale værdier. Splittelse kendte Frances fra sit livs begyndelse. Og hun kom også næsten fra starten til at føle sødmen og smerten ved virak. Første gang var da hun 17 år gammel vandt en stilekonkurrence over emnet Guds Død. Inspirationen kom fra Dostojevskij og Nietzsche men anliggendet var personligt nok og tonefaldet der efter. Verdens urimeligheder havde gjort indtryk på Frances. »I wondered a little why God was such a useless thing. It seemed a waste to have Him.« Skandalen lod ikke vente på sig. Moderens Grant Wood-ansigt blev som marmor, da hun læste om sit barn i avisen, og i en af byens kirker tordnede præsten: »If the young people of this city are going to hell, Frances Farmer is surely leading them there«.

Næste gang Frances var i ledtog med fanden til de frelstes forargelse, var da hun gjorde sig bemærket under en publicitykampagne for Seattles kommunistiske studenteravis »The Voice of Action« og vandt en rejse til USSR. »If I must sacrifice my daughter to Communism, I hope other mothers save their daughters before they are turned into radicals in our schools«, udtalte det forfærdede og forfærdende mødrende ophav i et interview citeret på forsiden af Seattle Post-Intelligencer – the American Paper for the American.

Men Frances rejste og kom hjem igen. Dog ikke til Seattle. En talentspejder på 42nd Street fik fat i hende, da hun ankom til New York på tilbagereisen fra Sovjet, og han

solgte sit fund til Paramount. Første trin på vejen til stjerneerne var gjort. Den femte oktober 1935 når Frances det Hollywood, hvor Clark Gable er konge og arbejder på »San Francisco«, hvor Bette Davis lige har vundet sin første Oscar, hvor Errol Flynn, Gary Cooper og Fred Astaire lyser fra lærredet i »Captain Blood«, »Lives of a Bengal Lancer« og »Top Hat« i billeder som flydende sølv. Året efter indspiller hun selv »Come and Get It« for Sam Goldwyn i samspil med Edward Arnold, Joel McCrea og Walter Brennan, der her vandt sin egen og alle tiders første Oscar for bedste bi-rolle. Jules Furthman skrev manuskriptet, Gregg Toland fotograferede og instruktøren var Howard Hawks! Fyrrer år senere husker han stadig sin nye stjerne: »I think that she had more talent than anyone I ever worked with«, sagde han og samarbejde kunne de. Til gengæld gik det mindre gnidningsfrit, da Goldwyn fyrede Hawks, fordi han rettede i manuskriptet uden producentens vidende, og erstattede ham med William Wyler. »Acting with Wyler is the nearest thing to slavery«, mente Frances, mens han for sit vedkommende fandt hende »unbearable«.

Frances Farmer i tre trediver-versioner

Og det var der andre, der gjorde. Hun ville ikke makke ret og ikke gå på akkord. Bare navnet – de fik hende ikke til at ændre det. Frances Farmer! Man kan da ikke være et erotisk symbol og så hedde, hvad der i amerikaneres øren nærmest lød som Maren Bonde. Måske ikke, men det blev der ved. Frances lavede hverken sit navn eller sig selv om. Ingen make-up, ingen haute couture og ingen fancy frisure. Engang slog hun studiets frisør i gulvet, så hendes kæbe gik af led, men den begivenhed var nok også et af de første varsler om, at Frances var mere anspændt end hun umiddelbart så ud til. Filmbyen havde naturligvis en vid margin for det ekscentriske, måtte have det, hvor så meget artistisk temperament og talent var samlet, og man tilgav Frances meget. Hendes sprog f.eks. Selv Carole Lombard, der ikke var nogen sylfide, kunne ikke stå mål med Frances, når det kom til de saftige udtryk. Men der var ét sted, hvor profilen nødig skulle blive for påfaldende, og det var hvor det kom til politik. Der var hekseprocesser i Moskva, borgerkrig i Spanien og millioner af arbejdsløse og underbetalte i Staterne. Men Hollywood lukkede sig om sine drømme.

Dog ikke Frances. Hun engagerede sig i immigrantarbejdernes tilværelse ude i San Joaquin Valley, og der har hun givetvis ikke mødt mange af sine kolleger. Men arbejderne sag blev hendes. Hun brugte sin tid og singe penge på dem, og da hun samtidig håner filmbyens mægtige, bliver det efterhånden småt med gode roller. 27 år gammel har hun indspillet 18 film, tre skuespil, 30 stykker radiodramatik og deltaget i 7 sommerforestillinger på rejsende teatre, heriblandt med det venstreradikale Group Theater, hvor hun kommer i trup med folk som Lee J. Cobb, John Garfield, Elia Kazan, Martin Ritt, Howard Da Silva og Karl Malden. Hun har en tid været den mest glimtende stjerne i Paramounts diadem sammen med Marlene Dietrich og Claudette Colbert, men nu går det ned ad bakke, og selvom hun foragter drømmefabrikkerne i Burbank og Glendale, så er det dog til de steder, at al hendes hu står. Splitelsen slider i hende, og hun søger at holde en usikker balance på amfetamin. Men så går det galt. En blæsende oktober aften kører hun ad Pacific Coast Highway til selskab hos Deanna Durbin i Santa Monica. På vejen blir hun standset af en motorcykel-betjent og dømt for spirituskørsel. Og det første trin på Frances Farnes forfærdende nedtur er taget.

Da William Arnold samlede materiale til sin bog, spurgte han Dalton Trumbo, hvad det egentlig var myndighederne var ude efter i forbindelse med Frances Farmer og den gamle McCarthy-forfulgte svarede: »They were out to get Frances and she knew it. Who? The cops. Why? The political thing. The migrant worker thing. You name it. They wanted to bust that kid wide open and they finally had the opportunity«.

Det er i alt fald givet, at ingen lejlighed blir forsmået, da flere skandaler følger. En dag sidder Frances på et af de psykiatriske hospitaler, der bliver den grusomste virkelighed i Arnolds bog. Blandt dens onde ånder er neurologen Donald A. Nicholson, der på en kongres i Washington D.C. i 1930 havde henvist til psykiatrien som verdens frelse: »Psychiatry must now decide what is to be the immediate future of the human race; no one else can. This is the prime responsibility of psychiatry«. Arnold ser Frances Farmer som et prominent offer for denne magtbrynde, og i hans skildring bliver den sidste lange del af hendes liv et ukueligt og heroisk menneskes martyrium under en vildført videnskabs tyranni, hvis mest forfærdende tempel hedder Steilacoom Hospitalet i Seattle. Hertil førtes Frances i foråret -44, og at læse om stedet er som at gense nogle af de mest mareredne scener i den gamle Anatole Litvak film »Ormegården«. Aflukket hvor de sindssyge vandrede ørkesløst rundt var næsten hundrede år gammelt, og der havde bogstavelig talt aldrig været gjort noget ved det. I den laveste ende flød alskens skidt. Patienterne sked, pissede og parrede sig mellem hinanden, og maden blev smidt på gulvet, hvor mennesker og rotter sloges om den. Staklerne der nede var sindslidende kriminelle, psykopater, ungdoms-sløve, senile og retarderede børn, og deres tilværelse bød kun på én afveksling, som be-

stod i, at de en gang om måneden – også om vinteren – blev ført udenfor murene og spulet rene med brandslanger. I nærheden af dette sted lå Fort Lewis, og om natten tjente vagterne på hospitalet penge ved at smugle soldaterne ind til fangerne – det må være det rette ord – som så blev seksuelt udnyttet. At en filmstjerne her bliver et foretrukket offer er ikke svært at forestille sig. Men intet kunne knække hende, hendes trods og integritet, og kun én gang så man hende virkelig rystet. Det var en juledag, hvor patienterne blev bragt sammen i fællessalen for at fjernsynet at overvære den gamle film »Son of Fury« STARRING Tyrone Power and Frances Farmer. Da hun så sig selv i al sin fortids glans brød hun sammen. Power gjorde iøvrigt hvad han kunne for at hjælpe hende ud, men det kom hun først endeligt langt senere efter et kort forsøg, som moderen, der fungerer som hendes værge! – fandt mislykket. På det tidspunkt er den kolde krig bundfrosset, angsten for de røde rider landet og gensidig mistillid holder menneskene fremmede for hinanden. Frances mor minder beredvilligt pressen om, at datteren engang har været i kommunisterne klør, men de fangearme William Arnolds bog henviser til er unægtelig nogle andre kræfter. Efter at elektrochok og utallige medicinske eksperimenter er prøvet på Frances gennem et helt år, må Steilacoom konstatere, at man ikke har kunnet knække denne kvindes selvstændighed og ikke formået at kue hendes rebelske tilbøjeligheder. Andre midler måtte til.

Efter arrestationen

Den Frances Farmer, der vender tilbage til livet en kold, regnfuld majmorgen i 1953 efter de lange år i ormegården, er stadig smuk, men der er nu kommet noget søvngængeragtigt, frossent og tomt over hende. Det er nok Frances og så dog alligevel ikke. Det er som om personligheden er borte og sjælen drænet ud af kroppen. Og det er da også lige præcis sådan det forholder sig.

Dr. Walter Freeman fra Georgetown Universitys neurologiske afdeling i Washington havde længe interesseret sig for Frances Far-

mers tilfælde, og han var ikke i tvivl om, at han formåede at få hold på en række menneskelige 'skavanker' fra skizofreni, vaneforbrydelser, homosexualitet og hvilken som helst afvigelse man snart sagt kunne komme i tanker om. Det hele var et spørgsmål om at beslutte sig for en kort, nem og uproblematisk operation under hvilken et tyndt instrument føres ind langs øjæblets kant, gennem øjenhulen og et stykke ind i hjernen, hvor det så overskærer nerven som forbinder cortex med thalamus. »Eller sagt med almindelige ord«, sådan som Freeman brugte dem i en begejstret tale, »så er det altså en teknik, hvor den nerve, som forbinder følelse og tanke overskæres. Sammen med helbredelsen kommer et vist tab i patientens muligheder for at bruge fantasien, men det er også netop det vi ønsker. Disse mennesker er jo syge«.

Frances Farmer blev m.a.o. offer for det vi på dansk kalder Det hvide Snit – lobotomien – og i videre forstand – i alt fald efter William Arnolds uforbeholdne mening – for en sammentværgelse mod et individ, der med uanstastelig civilcourage har hævdet sin ret til at være anderledes. Da man ikke kunne få hende til at falde til føje, ødelagde man hende, men dette »man« er ikke nogle mørke kældres skjulte konspiratorer, som har arbejdet med lyssky metoder. Frances Farmer kom ikke i klørerne på hverken kommunister eller forbrydere. Hun blev taget under behandling og ødelagt af samfundets støtter, af folk der havde gennemgået deres lands højeste uddannelse, og det er måske overhovedet det mest forfærdende ved historien.

Hvor retfærdigt den så er fortalt – retfærdigt mod de anklagede – kan jeg ikke dømme om, men materialet virker omhyggeligt researched, og den levende beskrivelse er gjort med en helt kontrolleret indignation. Forfatteren er betaget af sin model og forfærdet over hendes skæbne, der også må være en af filmhistoriens mest tragiske.

Frances var gift tre gange. De sidste to efter udskrivningen. Men intet lykkes. Det eneste hun har til fælles med sine mænd er lysten til flasken. Den trøster hun sig med, når hun angstplaget læser om sin tidligere elsker Clifford Odets og sin gamle Group-instruktør Elia Kazans afskriven af en fælles venstreorienteret fortid som vidner for MacCarthys uamerikanske komite. Til sidst strander hun i Indianapolis efter et fortvivlet forsøg på scene comeback og en katastrofal TV-optræden. Hun er nu helt afhængig af en kvinde, som hun bor sammen med uden for byen på en nedlagt landbrugsejendom. Om aftenen præsenterer hun gamle B-film på fjernsynet, laver reklameindslag og er kendt i byen som en harmløs, lidt ekcentrisk dame med hang til flasken. Til sidst blir hun fyret og til allersidst dør hun af strubekræft 56 år gammel. I en Seattle-avis meddeler nekrologen:

»Filmstjernen Frances Farmer var fra Seattle, hvor hun en tid arbejdede som piccolo i en biograf. Hun kom til Hollywood, hvor karrieren prægedes af en blanding af succes og personlig tragedie. Miss Farmers personlige og professionelle liv lignede en almanak-historie. Hun havde ingen børn og efterlod sig ingen nærtstående«.